

Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara
Západočeské univerzity v Plzni

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

„Hoř, nepadej, ty hvězdo moje“

Daria Voloshina

Plzeň 2022

Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara Západočeské univerzity v Plzni

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

„Hoř, nepadej, ty hvězdo moje“

Daria Voloshina

Ilustrace a grafika, specializace Kniha a tvarování papíru

B8206 Výtvarná umění

Katedra výtvarného umění

Vedoucí bakalářské práce

MgA. Mgr. Petra Soukupová

Plzeň 2022

PROHLÁŠENÍ

Umělecké dílo jsem vypracovala samostatně a nejedná se o plagiát.

Daria Voloshina

PRŮVODNÍ ZPRÁVA

Tématem mé bakalářské práce je autorská kniha, ilustrovaná sbírka Jeseninových básní. Mým tvůrčím záměrem bylo vytvořit autorskou knihu podle básní Sergeje Jesenina pomocí kombinace různých výtvarných technik. Mým cílem bylo ilustrovat knihu pro dospělé čtenáře a zároveň zpracovat vazbu a autorské pouzdro. Finálním výstupem měla být kniha, která vznikne ve 3 exemplářích. Velikost knihy měla být minimálně A5. Průvodní zpráva měla obsahovat minimálně 8 normostran textu a 10 obrazových příloh.

Když nastal čas vybrat si téma bakalářské práce, byla jsem zmatená, protože mě čekal dlouhý proces a téma mi muselo být blízké a známé. Poté mi vedoucí ateliéru, Mgr. MgA. paní Petra Soukupová poradila, abych se věnovala pohádkám nebo poezii, protože s poezií jsem pracovala již ve druhém ročníku klauzury, a mým tématem byla Kytice od Jaromíra Erbena. Jako první mne napadlo vzít si Jeseninovo dílo, protože jsem se během školních let věnovala studiu děl a životopisů ruských básníků. Navštívila jsem muzea, například Muzeum Sergeje Alexandroviče Jesenina v Moskvě v postranní ulici Bolšoj Stročenovskij přeuok a měla jsem možnost vidět jeho rukopisy a celoživotní publikace, vzácné dokumenty, fotografie básníka a jeho okolí a vyslechnout si přednášku. Přednášela jsem básně básníků Stříbrného věku a četla zpaměti, připravovala referáty, účastnila se literárních soutěží a vyhrávala je, přičemž jsem se většinou spoléhala na své znalosti poezie. Jesenina jsem si vybrala jako nejjednoznačějšího, nejzáhadnějšího, nejskandálnějšího a zároveň nejbáznivějšího básníka té doby. Tento poslední bod byl velmi důležitý, protože jsem musela najít umělecké překlady básní do češtiny.

K mému překvapení jsem poměrně rychle našla několik výtisků českých vydání, z nichž nejstarší pochází z roku 1926. Později jsem při svém pátrání zjistila, že se jedná o první vydání v češtině.

Proč je Jesenin tak důležitý pro literaturu a historii? Proč jsem si vybrala právě jeho? První věc, která mě motivovala, byla rozmanitost témat v jeho dílech. Psal o přírodě, dětství, rodině, o svých pocitech, hospodách a pití, o revoluci a o své roli ve světě. Druhým důvodem je jeho skandálnost a drsnost. Stále přetrvává názor, že poezie je něco, co se týká pouze vysokých cest, že je nudná a abstraktní. Kéž by tento stereotyp patřil minulosti.

Nyní bych chtěla trochu podrobněji rozebrat směřování díla a životopis Sergeje Alexandroviče. Začneme tím, co je to Stříbrný věk? Stříbrný věk je obrazné označení pro období v dějinách ruské poezie od konce devatenáctého do počátku dvacátého století. Poezie Stříbrného věku je stopou společnosti a jejích myšlenek v této složité době. Stříbrný věk je obrazné označení období v dějinách ruské poezie, které se datuje od konce 19. do začátku 20. století. Do Stříbrného věku patří symbolisté, akmeisté, futuristé, imaginisté a noví selští básníci.

Musím říci, že Jeseninovu osobnost nevnímám jako něco, o co by měl člověk, a já zvláště, usilovat. Některé kapitoly jeho životopisu vypadají spíše jako seznam věcí, které se nemají jednoznačně dělat. Číst a studovat právě tento životopis je však nesmírně zajímavé. Když jsem četla sbírku vzpomínek současníků na něj, nikdy jsem nevěděla, co mě čeká, až otočím stránku. Přes všechny skandály, opilství a psychické problémy však napsal obrovské množství básní a několik poém. Jeho básně jsou lehké, zvučné a melodické. Možná proto jsou jeho básně dodnes znovu a znovu zhudebňovány.

Jesenin nenašel své literární krédo hned: přebíhal od jednoho směru ke druhému. Nejprve vystupoval s novoselskými básníky v laptích a košili, poté oblečený do saka a kravaty vytvořil novou literaturu s Imaginisty. Nakonec opustil všechny školy, stal se svobodným umělcem a prohlásil: "Nejsem ani selský básník, ani imaginista, jsem jen básník.

Sergej Alexandrovič Jesenin se narodil 3. října 1895 ve vesnici Konstantinovo v Rjazaňské gubernii. Život na ruském venkově ho inspiroval od útlého věku a v devíti letech napsal své první básně.

Základní vzdělání získal Jesenin na zemské škole - budoucí básník ji absolvoval s vyznamenáním. Jak však později vzpomínal, jeho studium nemělo na jeho formaci žádný vliv a zanechalo v něm jen "solidní znalost církevní slovanštiny". Když bylo chlapci 14 let, poslali ho do učitelské školy Spas-Klepikov: rodiče chtěli, aby se jejich syn stal vesnickým učitelem. Jesenin však viděl své poslání v poezii, a tak i ve škole pokračoval v psaní básní. V Rjazani se dokonce pokusil vydat svou sbírku Bolestné myšlenky, ale kniha nikdy nevyšla.

Po ukončení školy, v létě 1912, přijel Sergej Jesenin do Moskvy: na podzim měl nastoupit na moskevský učitelský ústav. Navzdory rozhodnutí rodičů však přijal práci v nakladatelství Kultura a odmítl studovat.

Jesenin posílal své básně do moskevských časopisů, ale nikdy nebyly opublikovány. Aby se uživil, pracoval mladý básník na částečný úvazek jako prodavač v knihkupectví.

V roce 1913 se stal volným studentem historicko-filozofického cyklu na Moskevské městské lidové univerzitě.

V tomto období se Jesenin začal zajímat o myšlenky sociálnědemokratické strany. Básník rozdával politické letáky, oslovoval dělníky v továrních čtvrtích a agitoval je k boji za jejich práva. 23. září 1913 se Jesenin zúčastnil moskevské stávky proti pronásledování proletářského tisku.

V této době začaly moskevské publikace publikovat básníka: dětský časopis Mirok uveřejnil několik jeho básní.

Život v Moskvě začal Jesenina brzy deprimovat. Město se mu stále více jevilo jako literární provincie, kolem níž procházel skutečný společenský a kulturní život země. Tak se zrodilo rozhodnutí přestěhovat se do hlavního města.

V roce 1915 přijel Jesenin do Petrohradu. Obrátil se přímo na svou autoritu ve světě literatury - Alexandra Bloka. Slavní petrohradští autoři dávali mladíkovi doporučující dopisy redakcím časopisů a nakonec se Jeseninovy básně objevily v hlavních vydáních.

Léto 1915 strávil básník ve své rodné vesnici. Zde připravil rukopis své sbírky Radunitsa. Básník sbíral lidové písně, pohádky, říkanky a hádanky. Po návratu do Petrohradu se Sergej Jesenin stal členem sdružení rolnických spisovatelů Krása. Spolu s jejími členy básník poprvé veřejně literárně vystoupil. Navzdory velkému úspěchu si sotva vystačil s penězi: představení mu téměř nic nepřinesla.

Na těchto prvních veřejných vystoupeních se Sergej Jesenin choval jako nevzdělaný venkovský rolník a mluvil hlasem, který zněl jako "oživlý lampový olej", jak řekl Vladimir Majakovskij ve své eseji. V literárních salonech básník napodoboval venkovského mládence i svým zevnějškem: nejčastěji byl oblečen do bílé košile s výšivkou, láptí nebo válenek a s harmonikou v ruce. Majakovskij se domníval, že tímto způsobem Jesenin "dělá reklamu" své

selské poezii, a dokonce se s ním vsadil, že brzy opustí "všechny ty láptě a kohouty s hřebínkem". Jakmile se jeho vztahy s rolnickými básníky rozpadly, změnil se i Jeseninův styl oblékání. Když se později setkal Majakovskij s mladým básníkem oblečeným do saka a kravaty požadoval, aby mu prohranou částku zaplatil.

Ačkoli Jesenin ve svých básních často psal o venkově, rodný Konstantinov navštěvoval jen zřídka. Básník se snažil stát se městským člověkem jak v oblékání, tak v životním stylu.

Navzdory tomuto zdánlivě rozporuplnému chování současníci konstatovali, že pravdivost je jedním z nejcharakterističtějších rysů Jeseninovy tvorby. Životopisci později zjistili tuto přímou souvislost mezi tématy básní a událostmi v básníkově životě. Neměl "vymyšlené" básně, jak se někdy zdálo. Každý řádek vypovídá o něčem konkrétním, co se v jeho životě stalo. Všechno, od zmiňovaných jmen až po předměty. Skutečně měl cylindr, lakované boty, černý čáador, prsten, který vytáhl papoušek, a mnoho dalších věcí, které zmiňuje ve svých básních. To mu v životě dobře posloužilo.

V roce 1916 vyšla první sbírka Radunitsa. O Jeseninovi se mluvilo jako o originálním textaři.

Brzy po vydání knihy byl Jesenin odveden do armády. Díky přimluvě plukovníka Dmitrije Lomana nebyl básník poslán na frontu první světové války, ale do petrohradské zálohy vojenských sanitářů. Loman doufal, že se mu Jesenin díky jeho mecenášství přiblíží a stane se z něj dvorní básník. Tento plán se však neuskutečnil. Básník napsal řadu svobodomyšlných básní, například „Za temnou třásní mladých lesů“, kterou jsem zařadila do své práce.

"Potíže" Jesenina dostihly v únoru 1917, kdy opět "odmítl psát básně na počest cara" - svobodomyšlný básník byl poslán na frontu v kárném praporu. Války se však nedočkal: vypukla únorová revoluce, po níž byla všechna rozhodnutí carského režimu zrušena.

V březnu 1918 přijel Jesenin do Moskvy. Ačkoli Sergej Jesenin přijal Říjnovou revoluci s nadšením, těžko snášel rozpad rolnického života. Tyto smutné, nostalgické pocity se staly základem básně Sorokoust.

Na jednom z básnických večerů v roce 1918 se Sergej Jesenin spolu s Anatolijem Marienhofem, Vadimem Šeršeněvičem a Rurikem Ivněvem rozhodl vytvořit novou básnickou školu - imagismus. Hlavní myšlenkou tohoto literárního směru byla nezávislost obrazu (latinsky imago) na skutečnosti. V roce 1919 básníci zveřejnili prohlášení o imagismu. Hlavní bod programu popsali takto: "Obraz jako cíl sám o sobě. Slovo vyžaduje osvobození od myšlenky.

Myšlenky imaginistů zněly provokativně, ale ne nově: dekadenti prosazovali osvobození poezie od významu již před revolucí. Jesenin se rychle přesvědčil o nedostatečnosti nového programu a později kritizoval jeho hlavní body.

Jeseninovi se však nepodařilo okamžitě přerušit vztahy s imaginisty - byl příliš zvyklý na neustálé společné radovánky. Básníkův zhýralý životní styl se odrazil i v jeho díle: napsal cyklus básní "Moskva z krčmy". Z textů se vytratila veselost a rustikální náčrty, které nahradily ponuré krajiny nočního města, kde bloudí ztracený lyrický hrdina.

Jeho současníci vzpomínali, že žil zvláštním, nekonvenčním životem. Hlučně, neklidně. Kolem něj byl vždycky hlouček lidí, mezi nimiž byl nejhluchnější a také nejvíc ze všech povykující. Byty, kde Jesenin žil, znaly všechno, jen ne klid. A nešlo o to, že by jeho hluk naplnil celý byt - uvedl byt a jeho obyvatele do pohybu, přiměl je vést společný život. Kde byl, tam s ním všechno žilo.

Všechny kluky, kteří v neděli večer hráli na harmoniku u dveří tahal k sobě domů. Šel po svých vyřídit nějakou záležitost, uslyšel někde hrát harmoniku a šel si ji poslechnout; po chvíli se s příchozím vrátil domů a na celou záležitost zapomněl.

Jednoho odpoledne se objevil v bytě s takovým harmonikářem, ze kterého se tentokrát vyklubala žena. Kde ji našel, nebylo známo. V bytě nikoho nenašel; poté, co neúspěšně navštívil další známé a také nikoho doma nenašel, ji nechal jít. Večer přišel, četl básně, zapomněl na víno, ale celý večer mluvil o harmonikáři, který hraje "jako nikdo"! Zuřil, že ji nechal jít, že nemohl ukázat, jak hraje.

Básníka tísnil každodenní život. Jesenin našel východisko z této situace ve svém umění. Básník pracoval na své dramatické básni „Pugačov“ a rozhodl se cestovat do míst pugačovského hnutí. Během cesty básník dokončil báseň a dokázal se rozptýlit. Nové dílo se setkala s vřelým přijetím veřejnosti. Maxim Gorkij napsal: „Člověk by ani nevěřil, že tento malý člověk má tak velkou sílu citu, tak dokonalou expresivitu“.

Sergeje Jesenina „vždy tížila rodinná nepohoda, nepřítomnost vlastního koutku“, napsala básníková sestra Aleksandra. Tento pocit neopustil literární postavu ani s novým vztahem. Když mluvíme o jeho srdečných vítězstvích, básník často nadsazuje čísla, ale skutečných milenek měl jen málo. Sám Jesenin zdůvodňoval svůj neúspěch v rodinném životě láskou k poezii a umění.

V polovině roku 1925 vystřídalo Jeseninovo plodné tvůrčí období období duševní krize. K pesimistickým náladám a pocuchaným nervům se přidala i fyzická indispozice. Lékaři trvali na tom, aby se básník léčil na psychoneurologické klinice.

Jesenin v nemocnici pokračoval v práci. V nemocnici se už neuzdravil, ale rozhodl se drasticky skoncovat s minulostí a odjel do Leningradu. Spisovatel však nemohl najít klid: neustále ho navštěvovali staří známí. V prosinci 1925 básník, oslabený nemocí a depresivními myšlenkami, spáchal sebevraždu. Byl pohřben na Vagankovském hřbitově v Moskvě.

Noviny uváděly, že básník spáchal sebevraždu kvůli těžkým depresím. Později se objevily teorie, že sebevražda byla pouze zinscenovaná.

Wolf Ehrlich uvedl, že 27. prosince, v předvečer sebevraždy, mu básník předal list papíru se slavnou básní „Sbohem, příteli, sbohem.“. Jesenin ho prý přemluvil, aby si báseň přečetl, až bude sám. Tuto báseň jsem do knihy zařadila na konec, protože v životě Jesenina byla bohužel poslední.

Sebevražda mohla být skutečně zinscenovaná. Na to poukazuje řada významných nesrovnalostí. Jednou z nich je, že Jesenin nebyl fyzicky schopen se oběsit. Byl malý (168 centimetrů) a strop byl vysoký téměř čtyři metry. Proto by pod něj musel postavit předmět o výšce nejméně dvou metrů. A v blízkosti komína nebyl jediný předmět, který by mu umožnil uvázat smyčku a pak se oběsit. Poblíž byl jen kufr a malý podstavec.

Jesenin měl obtížné vztahy se sovětskými úřady. Byl obviněn z "pokusu o kontrarevoluci", často byl předváděn na policii kvůli rvačkám a skandálům a vyvolával otevřené podráždění na nejvyšších místech. Po jeho tragické sebevraždě vyšlo v dobovém tisku několik článků, které ho označovaly za "kulackého básníka". Jejich obecný názor byl, že z ideologického hlediska nadělal více škody než užítku. Neexistoval však žádný oficiální dokument, Jeseninovy básně. Existovaly nevyřčené, a tak, pokud byly vytištěny, vyšly ve velmi omezeném nákladu.

Rozhodl jsem se pro černobílou práci, protože si Jesenina budu vždy spojovat s mnoha černobílými fotografiemi tohoto básníka. Kromě toho jsem nechtěla zavádět další prvek, který

by nesl možná zbytečnou sémantickou a vizuální zátěž. Domnívám se, že černobílá je víc než dostatečná, a nechtěla jsem divákovi komplikovat vnímání své práce.

V zimním semestru jsem navštěvovala kurz seriografie. Začala jsem tedy svou diplomovou práci s tiskem pomocí šablon a konzultovala jsem ji s vedoucí ateliéru MgA. Mgr. Petrou Soukupovou. Po nějaké době jsem tisk pomocí šablon vzdala, protože MgA pan. Said Ismal mi poradil, abych zkusila pracovat s monotypem, abych dosáhla živějšího a snadnějšího výsledku.

Výsledky jsem pak ukázala panu MgA. Mgr. Janu Kocmanovi, který mně poradil, abych vyměnila ofsetové barvy a zkusila pracovat s barvami na vodní bázi.

Vedoucí ateliéru mě nasměrovala k abstrakci, ale až do poloviny letního semestru jsem experimentovala, abych vytvořila jakýsi průměr.

Pak jsem začala experimentovat s druhem papíru a barvy. Použila jsem akvarelový papír, akrylový papír, balicí papír, křídový papír. Experimentovala jsem i s druhy barev, používala jsem ofsetové barvy, akryl, kvaš, akvarel, tuš, inkoust a dokonce i dětské anilinky.

Nakonec jsem musela od námětu upustit, protože se mi už nehodil a neseděl mi s množstvím abstrakce. I když zůstala ještě jedna názorná ilustrace, kterou můžete vidět naproti básni "Šagané".

Začala jsem experimentovat ve Photoshopu. Inspirovaly mě fotografie s dvojí expozicí, překrývání snímků, hra s průhledností, kombinování zcela odlišných textur, retušování a odstraňování náhodných prvků, které narušovaly vnímání.

Výsledky jsem ukázala panu profesorovi Pekkovi Loirimu, který na ArtCampu 2022 vyučuje grafický design. Velmi se mu líbily kompozice na bílém pozadí.

Písmo Gill Sans MT jsem si vybrala, protože jsem ho používala v kurzu Grafické techniky - knižtisku a byla jsem si jistá, že se bude hodit k mým ilustracím v knize. Záměrně jsem nepoužila klasičtější antikvu, protože jsem chtěla text vizuálně zjednodušit a nepřidat mu na formálnosti. Také mě po prostudování starých antologií přestala bavit antikva a chtěla jsem do své práce vnést něco nového. Hlavní text je vtištěn čtrnáctkou.

Rozvržení textu jsem konzultovala s MgA. Evou Hudečkovou, která nás učila Grafický design obalu 4. Užitečným objevem pro mě byl způsob, jak navrhnout obsah knihy pomocí tabulky. knize je několik momentů, kdy mě zmátla autorova interpunkce a sazba, například na konci básně Dopis jedné ženě, ale porovnála jsem sazbu v několika tištěných vydáních a dospěla jsem k závěru, že jde o autorskou interpunkci. Také mě v Dopise jedné ženy zaujal separátor složený z teček. Tento separátor je také přítomen na všech výtiscích, které jsem si mohla prohlédnout. Jako čtenář jsem těmto detailům nevěnovala příliš pozornosti ale práce na sbírce mě do určité míry přiměla podívat se na již známou poezii z jiného úhlu a věnovat pozornost interpunkčním prvkům.

Obálka kopíruje design titulní strany knihy a motiv ilustrací uvnitř. Zbylo mně hodně nevyužitých obrázků, ale nechtěla jsem knihu vizuálně přetížit. Obálka tak podporuje obsah a dává čtenáři najevo, co uvidí uvnitř.

Výsledkem mé práce je ilustrovaná kniha formátu A4 pro dospělého čtenáře obsahující 29 černobílých ilustrací.

RESUMÉ V CIZÍM JAZYCE

The aim of my bachelor's work is to create and illustrate an author's book. I chose poetry collection by Sergei Alexandrovich Yesenin.

Sergey Yesenin was born in 1895 in a poor family in the village of Konstantinovo, Ryazan province. Living in the village and helping his family to raise younger sisters and brother, to run a household, the boy never dreamed to be a great poet. His parents sent Sergei to study at a local school, where he studied from the age of nine to fourteen and was distinguished not only by his abilities, but also by misbehavior.

At the age of 17, he came to Moscow and got a job in a printing house. Then he realized that his true vocation was literature. It was thanks to his studies in printing that the young man got acquainted with the major poets and writers of that time. His poems have been published in all magazines in 1914.

The work of Sergei Yesenin falls on the heyday of the Silver Age. He performed in various literary societies in 1910-1920 and charmed the audience. The most subtle lyricist, the wizard of the landscape, surprisingly sensitive to earthly colors, sounds and smells, a great and bold master of verse. Most of his creative biography he worked in the genre of peasant poetry. He used the techniques of imagism - a direction that focused on creating colorful images.

Sergey Yesenin was surprisingly diverse. Some remembered him as a hooligan and a brawler. Some regarded him as a dandy and a reveler. Others saw him as a simple village guy. Yesenin played different roles all his life, putting on one or another mask, and took the secret of what he really was with him to the grave...

Addiction to alcohol, throwing, so characteristic of geniuses, all of this forced Yesenin to commit rather strange, irrational, and sometimes monstrous acts. Sergey Yesenin's human vices are reflected in his work. Contrary to common sense, he was always loved, and even his drunkenness was never perceived by anyone as a vice.

There are different versions of the events that ended the poet's life in 1925. Some are sure that night in the hotel Angleterre Yesenin himself tightened the noose around his neck. Others claim that the poet was killed by security officers and staged suicide... Where is the truth? And why, looking at Yesenin's death mask, is it so difficult to see his familiar facial features?

For 30 years of his life, Yesenin managed to leave an incredible legacy in strength and volume, living for centuries...

My book contains a selection of the most interesting works of Sergei Alexandrovich Yesenin, as I think. These works touched me with their sincerity and sadness.

I used various graphic techniques and techniques, while creating illustrations. I experimented with materials and types of paint. As a result of my research, I determined that abstract illustrations in black and white will emphasize lyrical elegance, poetic lightness, or in a rather rigid form convey the extreme horror of the works written by the poet in the days of complete confusion of the soul and despair.

A balanced and elegant style of abstract art, which can be soothing or lively, invigorating, but is almost always filled with content taken from the natural world, is the best way to illustrate the works of Sergei Yesenin.

I think that the illustrations made in a black-and-white context are quite harmonious, they contain elements of mysticism and even phantasmagoria. While looking at a black-and-white illustration, everyone will be able to see something of their own, even reflect on the events and phenomena depicted by the author. In other words, everyone can look into the depths of a black-and-white image...

Later, the poet's work is deeply philosophical themes, reflections on life, love, and death. An illustrator requires a special approach to Yesenin's work, it is necessary to feel the depth of the poet's thoughts. So somehow the whole thing tickled me.

PRAMENY

Л. БЫКОВ, *Мой Есенин*, ИЗДАТЕЛЬСТВО АСТ 2008

NAKLADATELSTVÍ ČESKOSLOVENSKÝ SPISOVATEL V PRAZE, *Sergej Jesenin
Lyrika*, 1964

Z PŘEKLADŮ JOSEFA HORY, MARIE MARČANOVÉ A VLASTNÍCH
USPOŘÁDAL A UVEDL BOHUMIL MATHESIUS, *Modravá Rus*, Praha: Odeon,
1940.

PŘEKLAD JOSEF HORA A BOHUMIL MATHESIUS, *O Rusku a revoluci: výběr z
básní, Praha O. Štorch-Marien*, 1926 cnb000580275

PŘEKLAD JOSEF HORA A BOHUMIL MATHESIUS *Jiná země: Inonia, Píseň o
velikém pochodu, Anna Sněgina*, Praha: Alois Srdce, 1927 cnb000930315

www.culture.ru

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

VÝVOJ

ILUSTRACE

FOTOGRAFIE